

Şiir Nedir

– Z.EFİLOĞLU · 31 Ağustos 2012

Şiir hakkında Platon'dan günümüze kadar geçen süre içinde onlarca tanım, açıklama ve aforizma yapılmış ve yapılmaya da devam edecektir. Platon şiir için, "Büyülü söz!.." tanımını kullanırken bu tanım, Klasik dönemden romantik döneme geçişin ilk önemli şairlerinden olan, Fransız şiirine XVIII. yy.'ın klasik kalıplarından farklı yeni ve canlı bir yapı kazandıran, Hristiyanlık duyguları ağır basan şiirler yazan, şiirlerin yanı sıra romantik kısa hikâyeler, tarihî ve siyasî yazıları bulunan, Türklere de yakınlık duyan Lamartine'nin, "Şiir, büyük zekâların rüyalarıdır." sözünü doğrulamaktadır. Çağımızın önemli şairlerinden Yahya Kemal'e göre şiir, "musikidir", fakat bildiğimiz musikiden farklı bir musikidir. Yine Yahya Kemal şiir hakkında, "Şiir, nesirden bambaşka bir kimliktedir. Musikiden başka türlü bir musikidir. Şiirde "nefes" ve "ses" iki temel öğedir. Dizenin ayakları yerden kopmazsa ve uçmazsa ya da ister en hafif perdeden olsun, ister İsrail'in sûru (borusu) kadar gür olsun, kulağı bir ses gibi doldurmazsa halis şiir değildir." demektedir. Modern sanat ve sinema dünyasına önemli katkılarda bulunan, sürrealist, dadacı ve kübist akımın öncü sanatçılarından olan Jean Cocteau'ya göre, "Şiir öylesine ayrı, öylesine apayrı bir dildir ki başka herhangi bir dile çevrilemez hatta yazılmış olduğu kendi diline bile..." demektedir. Yine Cocteau, "Ne masayı anlatacağım diye masa sözcüğünü kullanacaksınız, ne kuşu anlatacağım diye kuş sözcüğünü; ne de aşkı anlatacağım diye aşk sözcüğünü." diyerek belki de özellikle imge yoğunluklu şiir yazan kişilerin dayandığı temeli de atmış olmaktadır. Cahit Sıtkı'ya göre şiir, "Kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır." Ahmet Haşim şiiri, "Söz ile musiki arasında olan fakat sözden ziyade musikiye yakın olan bir lisan." olarak tanımlar. Siyasal eylemci şair, romancı ve deneme yazarı olan, bugünkü Fransız ozanlarının en önemlilerinden biri diye bilinen, önceleri, Dada akımının öncüleri arasında sayılan ancak, sonradan Breton, Soupoux ile birlikte bu yüzyılın en önemli şiir akımı olan Sürrealizm'in kurucularından biri olan ve bugüne değin şiir, roman, eleştiri, deneme, çeviri olarak 61 kitap yayımlanan Aragon, "Şiir sanatı, eksiklikleri güzelliklere çeviren bir simya bilimidir." demektedir. Şairler Sultanı olarak bilinen ülkemizin yetiştirdiği en ünlü şair ve dava adamı olan Necip Fazıl'a göre şiir, "Mutlak hakikati arama işidir." 19. yüzyıl Fransız şiirinde sembolizmin öncülerinden olan, "kapalılık ve anlaşılmazlık şiirin özüdür." diyen "Eski Tanrılar", "Saçmalar", "Koşuklar", ve "Düzyazılar" gibi yapıtları olan Mallarme, Ressam Degas'ın, "Çok güzel duygularım var, ama şiirde başarıya eremiyorum. Neden?" diye sorması üzerine, "Dostum" demiş, "Şiir sözcüklerle yazılır. Herkesin duyguları, düşünceleri var, yetseydi herkes şair olurdu." Anlaşılmayan budur. İçinden geldiği için mimar ya da mühendis olmaya kalkanı görmüyoruz. Demek sanatların en kolayı şiir ki, duygulara, düşüncelere dayanarak şair olunabileceğine inanılıyor." diye cevap vermiştir. TDK ise şiiri, "Zengin sembollerle, ritimli sözlerle ve seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimidir..." şeklinde tarif eder. Osmanlıda ise, "mevzun ve mukaffa söz" yani "vezinli ve kafiyeli söz" olarak tarif anılmıştır.

Ben de şiiri, ruhumuzda ve yüreğimizde olanları kâğıda nakşetmek olarak tanımladım. Ayrıca şiir; harfleri, kelimenin kalbine damlatma, beş duyuyla kâinatı tanıma sanatıdır... Şiir, arayıştır... Kâh maddeden manaya kâh manadan maddeye yönelen bir arayış. Şiir, soyut sözcükleri somutlaştırma veya

somut sözcükleri soyutlaştırarak hasat elde etmeye çalışır... Şiir mısralarla büyüyen bir tomurcuk; ruhumuzun çim biçme makinesi; sevgili için akıtılan en mukaddes gözyaşı; mısraların ruhunda yaşayan hayallerimiz; avluda beklediğimiz anahtar sesi; aşkın elbiseye girmiş hali; bedeninin ruha transferi; ruhumuzla ve bedenimizle yaptığımız en önemli sözleşme; ruhumuzun deli gömleği; şuurumuza geçirilmiş kelepçe ve coşkun yüreklerin evrenidir...

Şiir adanmaktır... Öyle bir adanmak ki... Varlık ve yokluk sözcüklerinin akla bile gelmediği ve bütün sorulardan ve sorunlardan öte adanmak... Şiir kaybolmaktır... Öyle bir kayboluş ki kendi gölgemizde değil; sevgilinin kıyısında köşesinde kaybolmak... Şiir duadır... Öyle bir dua ki... Sevgili gitse bile "Yeter ki o iyi olsun benim önemim yok." diye edilen dua... Şiir yemindir... Öyle bir yemin ki... Asla vazgeçmemek üzere edilmiş bir yemin... Şiir sözdür... Öyle bir söz ki... Sadece ama sadece adanmak için verilmiş söz... Her ne olursa olsun sevmeye dair... Ez cümle şiir "arayıştır" belki de en büyük "aldanış"...

Şair ise, hem içimizdeki hayatı hem de hayatın içindekileri en güzel resmeden sanatkârdır. Bu işin en muhteşem yanı ise bu resmi yaparken boya kullanmamasıdır. Şair, soyut ve somut sözcüklerin her birini bir meleğin kanadına asıp sonsuzluğa salan bir dahi, sözcükten evler kuran bir mühendistir. Şairler ya delidir ya da dahi... Zaten dâhiliğin genlerinde biraz da delilik yok mudur?

Son yıllardaki şiir sayısının "kemiyyet" olarak artıp "keyfiyyet" olarak içinin boşalmasının elbette değişik nedenleri vardır. Belki, "Ben şiirle uğraşıyorum..." ya da daha iddialı bir yaklaşımla, "Ben şiirden anlıyorum..." diyen herkes bu soruya teklifsiz onlarca cevap verebilecek konumdadır. Bu konu ile ilgili olarak Cahit Külebi, "Şiire başlayan bir insan, hangi yaşta olursa olsun, en az on beş-yirmi yıl iyi bir okuyucu olmak zorundadır. Ondan sonra da şiir yazmağa başlamak için gerekli olan kendi dünyasını, dilini, biçimini bulmak zorundadır." demektedir. Kalitesizliğin altında yatan nedenin -okumamak- olduğunu vurgulamıştır. Ülkemizdeki okuma oranlarına bakıldığı zaman çok doğru bir tespit gibi durmaktadır. Şiir sözcükten evler kurmaktır. Sözcükler ise Kipling'in dediği gibi "İnsanların kullandığı en tesirli haptardır." Sözcükleri edinmek, onları etkili bir biçimde kullanabilmek ise ciddi bir okumanın ve birikimin getireceği sonuçtur. İlham denilen sevgili, doğru düzgün dili kullanamayan, sözcükleri nerde ve nasıl kullanacağını bilmeyen, gündelik konuşma dilinin ötesine geçemeyen birinin yüreğine inmeyecektir. Yani "Sadece ilhamla yazarım okumaya ve fazla bir şey öğrenmeye gerek yok..." diye düşünenlerin yazdıklarını belki istisnalar hariç şiir kategorisinde değerlendirmek sanırım bu yüzyıllardır süregelen poetikaya ihanet olacaktır. Salah Bırsel, "Şiir alanına sinema salonuna girer gibi girilmez. Kişilik kazanmak gerekir ilkin..." sözünü çok manidar buluyorum. "Ben de şiir yazıyorum." diyenlerin öncelikle kendilerine bir çeki düzen vermesi gerektiği aşikârdır. Bu kılık kıyafet düzeni değildir elbette. Bu iki söz birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan gerçek, şiir yazan kişinin şahsiyet kazanması için kendisini geliştirmesi gerçeğidir. Kendini geliştirmek içinde şiir denilen sevgiliye ulaşmak için belki de yıllarca sözcüklerle talim yapma gereğidir. Burada Ataol Behramoğlu'nun şu sözünü de hep birlikte hatırlayalım. "Bir şiir üzerinde aylarca, bazen daha uzun süreler çalıştığım oluyor. Her seferinde, başlangıçtaki o duygu birikimini yakalamaya çalışıyorum." Yine ülkemizin yetiştirdiği ünlü şairlerden Nazım Hikmet, "Ben kendi payıma bir iki iyice şiir yazdımsa, bunların tümünün içeriğini önceden iyice pişirdim. Sonra en uygun biçimlerini, ne çeşit uyakla (kafiye ile), ne çeşit ölçü ile yazılabileceğini, boyutunun aşağı yukarı ne olabileceğini, dilinin edasını, çeşnisini, peşinen kestirmeye çalıştım. Yani çok

zahmetli bir çalışmadan sonra işe koyuldum." diyerek anlatmak istediğimizi açıklamaktadır adeta... Hani amiyane tabirle, "Ben yazdım oldu. " mantığı sergilemek şiir adına sadece ama sadece sorumluluktan kaçmak, topu taca atmaktır...

Sözü uzatmadan elbette ki her şairin kendine göre bir şiir tanımı vardır. Ancak tanım yapabilmek için önce poetikayı (şiir sanatı) bilmek, bu uğurda kafa yormak, bu akımı incelemek ve ondan sonra derin bir düşünüşle bir şeyler söylemek ancak mümkündür.

Yoksa her teneke, rüzgâr esince, elbette bir takım "garip sesler" çıkaracaktır...

Zekeriya EFİLOĞLU

Şair-Yazar

Not: Bundan sonraki yazım "hece" şiiri yazarların "gece" gibi çöken kâbusu üzerine olacaktır...